

DISPUTATIO THEOLOGICA
 DE
CLAMORE
SANGVINIS
HABELIS & CHRISTI,

AD
Hebr. 12. vers. 24.

Quam
 SUB AUSPICIO
 DIVINI NUMINIS,
 & PRÆSIDIO

*Viri admodum Reverendi, Amplissimi
 atque Excellentissimi,*

DN. BALTHASARIS BEBELII,

SS. Th. D. & Prof. P. longe Celeberrimi, Ecclesiastæ
 Summi Templi, & Collegii Wilhelmitani Inspectoris
 gravissimi,

Publico Examine subicit

JOHANNES SIGISMUNDUS BREIT,

Argentoratensis.
Ad diem Novembris.

ARGENTORATI,
DENUO RECUSA, M DCC XXI.

(4.)

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
GLAUCOMIA
SANGVINIS
FABRIS & CHRIS TI

MDCCXXI
D. BALTHEASARIS BERBELII
SUMMI TEMPLI & Collegii Willelmi in Lipsia
Publico Lecturam habentis
JOHANNES PIERMUNDUS BRIT
Alumni Lipsien. in

LEIPZIGI
MDCCXXI
(4)

* (1) *

In
N. D. N. J. C.
DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
CLAMORE
SANGVINIS HABELIS
ET CHRISTI.

Ad
Hebr. c. 12. vers 24.

unde rubet tellus & crudis stragibus horret; flumina mortuorum cadaveribus scatent, liquore sanguinis crescunt, cruore rubescunt, tota mundi mappa sanguinibus quasi ebria est, caedibus humanis totus pollutus est orbis. Quot enim a tyrannis & persecutoribus martyrum cohortes, Confessorum legiones atque Christianorum myriades undique mactatae sunt, quam innumerabilis hominum multitudo aperto Marte in praeliis in-

A

de

de usque ab origine mundi crudeliter confossa jacet? Quot in seditionibus, per insidias, ex ira, vel a latronibus, vel a falsis fratribus, & ab ipsis quasi amicis nobis charissimis, misere occubuerunt, conf. Exod. 1. 22. Hiob. 24. 12. Psalm. 79. 1. seqq. De cæde Abelis omnium prima, & ab ipso commissa fratre, non ineptum erit in præliminio aliquid dixisse, cum plurimum faciat ad scopum intentum. Hujus memorabilis extat Historia Genes. IV. vers. 3. seqq. consignata. In qua, ne confuse procedamus, boni ordinis gratia notanda nobis sunt (1) Antecedentia cædis. Obtulerant fratres, Cain primogenitus Protoplastorum filius, & secundo genitus Abel, uterque suum sacrificium: iste, utpote agricola, de frugibus agri; Hic vero, quippe pastor, de primitiis gregis. Sed displicuit istius sacrificium DEO, quia non erat ex fide offerentis profectum. Hujus vero placuit, ita ut, igne coelitus misso, oblatum accenderit; idque per fidem Abelis, qua Messiam futurum apprehendebat, & sibi peccatori applicabat. Hebr. XI. 4. Indigne judicium tulit Cain, qui sibi præ fratre videbatur gratiofior apud DEUM, utpote primogenitus, & patris in varia dignitate successor, virtutibus quoque & speciosis bonis operibus præstantior; Quare tantum erga fratrem odium concepit, ut ne quidem dissimulare potuerit, vultu animum prodente. Animadvertit illico DEUS malignum affectum, quare per Adamum Ecclesiæ suæ ministrum reprehendit infestum hominem, & ad pœnitentiam revocare studuit, sed irrito conatu. Etiam si enim iram & furorem præ sese non amplius ferrer, amice loquens hypocrita cum fratre, mente tamen ulcus fovebat, exspectans commodam vindictæ exercendæ occasionem. (2.) Concomitantia, *Occasionem* habuit ruri, cum uterque fratrum in eo versarentur. Ibi enim locorum Cain adversus incautum, & nihil tale metuentem fratrem insurrexit, eumque manu, an lapide? vel telo? non liquet, interfecit. (3) Consequentia. Cæde patrata dicitur cadaver terra obruisse, vel in aquas abjecisse. Joseph. l. 1, antiq. c. 4. ne quis occisum reperiret,

periret, ipse autem scelus suum occultaret. Latebat nefarium factum homines quidem, minime autem Deum, qui occulta intuetur: Nam ad rationem, de fratricidio reddendam, temerarium caput revocabat. Audacius ille initio negabat se scire, ubi frater esset, aut teneri ad ipsius custodiam: ceterum aliter loqui cœpit, postquam DEUS fratricidium auctori coram exprobravit, dicens:

קול רמי אחיך צעקים אלי מן הארץ, id est: Vox sanguinum fratris tui clamantium ad me ex terra: & jam maledictus tu sis, a terra; & seqq. Hac voce audita totus in desperationem ruit infelix fraticida, nec invenit locum, ubi conscientia fugitiva tuto consisteret. Ad hanc historiam digitum intendit locus in Epistola ad Hebr. c. XII. v. 24, quando comparatio instituitur inter sanguinem Christi & sanguinem Habelis, & inter clamorem istius & huius sanguinis, docens, accessisse nos in N. Test. Christianos Novi Testamenti Mediatori Jesu & sanguini aspersione, *κρείττονα λαλῶντι παρά τὸ Ἄβελ: meliora loquenti, quam (Sanguis) Abel.* Atque hoc thema nostrum esto, de quo disserere quædam animus est. DEUS, qui per clamorem sanguinis, a Filio pro nobis fusi, exorari sese, & reconciliari passus est, quo minus clamor peccatorum nostrorum in exitium nobis cederet, Spiritus Sancti gratia meditationi nostræ clementer adspiret!

§. I.

Cum itaque nobis constitutum sit, de clamore sanguinis Abel ex proposito loco agere, ante omnia occurrit consideranda λέξις terminorum. Tres autem voces occurrunt, (1) *Abel.* Fuit hic secundogenitus Adami & Evæ filius; Quamvis nonnulli sint, qui somniant, Adamum, præter tres istos in sacris bibliis nominatos filios, triginta alios cum totidem filiabus habuisse, cumque Caino genitam simul esse sororem gemellam, nomine Calmanam, anno 15. ætatis Adami, in agro Damasceno: Cum Abele autem binas natas esse sorores, quarum una Delbora

vocata sit, eorundem aliquando futuras uxores, anno ætatis
 Adami trigesimo &c. Sed somniant hæc. Fuerintne Cain
 & Abel gemelli? certo sciri non potest: quibusdam verosi-
 mile est, fuisse gemellos. Utut autem hoc esset, tamen illud
 certum est, Abelem post Cainum demum natum esse. Hic
 Abel nomen accepit a *luctu* juxta Joseph. l. 1. antiq. c. 3. Eu-
 feb. l. 11. præp. Evang. c. 4. & alios, quos inter & Augustinus,
 inquit: a Cain & Abel, de una matre geniti, signa sunt seu
 "typi omnium hominum, qui de radice peccati in hanc vi-
 "tam propagantur, & alii terrenam civitatem & mortiferas
 "delicias sunt amaturi, quos significat Cain, qui interpretatur
 "possessio. Alii futuram civitatem quærentes, de hujus habi-
 "tationis miseriis lugent, quos designat Abel, qui interpreta-
 "tur luctus. Sed male a luctu derivatur, scribitur enim *חבל*
 per *ח*, non *חבל* per *ב*, quorum istud vanitatem, hoc luctum
 denotat. Unde Græce scriptum *ἄβελ* per spiritum asperum
 proprius accedit ad fontes Hebræos, quam *ἄβελ* per spiritum
 lenem, quo tamen modo transtulerunt LXX. Cur a vanitate
 nomen filio dederint parentes, varie iterum nonnulli sentiunt.
 Quidam ob exiguam corporis staturam, alii ob vitæ genus
 sive curam pastoritiam, quod vile studium & abjectum statum
 esse parentes judicaverunt, cui rei filium præponere, jam ab ini-
 tio ætatis suæ parentibus animus erat. Sed potius credendum,
 illum ideo sic dictum, quod jam tum parentes videbant, in
 statu lapsus, omnia hominis esse vana, & interitui obnoxia.
 Postquam adolevit, curam pastoritiam sibi elegit, & pecudum
 gregibus præfuit, a quibus, ut erat natura humilis & patiens,
 eo pluris patientiæ ac humilitatis studium colere didicit, bo-
 nisque omnibus studuit virtutibus, utpote vera fide in Messi-
 am præditus. Quare ab ipso Christo illustri cognomento Ju-
 sti insignitur Matth. 22. v. 35. nimirum justitia partim impu-
 tata Rom. 4. 5. seqq. Hebr. XI. 4. seqq. partim *inbasiva*, quæ
 erat vel *Persona*: bonis enim operibus operam dabat, in ti-
 more DEI certo anni tempore opimas DEO offerebat decimas
 &

& gregis sui primitias, DEUM pura mente venerans cum patre prima Ecclesiae locavit fundamenta, aras extruxit, vera fide in Christum sacrificavit, planeque inculpate vixit &c. Vel *Causa*: nulla enim injuria affecerat fratrem, quamvis saepius ab illo convitiis & odiis commoveretur, ut tandem vel vitam adimeret. Luc. XI. 51. Gen. IV. 8. seqq.

§. 2. (2) *Sanguis*. Vocem hanc textus noster expressis literis non habet, dicit enim: *παρὰ τὸ Ἄβελ*: ubi varia notetur lectio. Sunt enim codices, qui legunt: *παρὰ τὸν Ἄβελ*; praestat tamen vulgatiorem lectionem *παρὰ τὸ Ἄβελ* retinere, cum Cyrillo, Theophylacto, Oecumenio; Nam propius accedit ad fontes Hebraeos. Erasmus ad h. l. sic scribit: *Potuisset hoc incommodum vitari, si verteretur, Abelis, at cum Abel possit accipi ut nomen indeclinabile, ut David, & alia hujusmodi nomina, nullum est incommodum in nostra versione latina, sed in genitivo accipitur, & plane procedit comparando sanguinem sanguini, & ostendendo excellentiam sanguinis Christi supra sanguinem Abelis, ut hac ratione Hebraei Christo essent magis affecti.* In fontibus vox sanguinum clamantium laudatur, perinde ut h. l. sanguinis Christi clamor: ut adeo comparatio instituat inter Christum & Abelem, sanguinem Christi & sanguinem Abelis, uti jamjam ex verbis Erasmi ostendimus.

§. 3. Cæterum vox sanguis diversimode in sacris literis accipitur, quod ex Concordantiis & Lexicis Theologicis, Flavii Clave, & Ravanelli Bibliotheca, patet. Quod hunc locum attinet, *proprie* accipitur vox ista, secus quam Ravanelus putat; qui *improprie*, pro *caede*, sumi censet. Ita quidem, ut vox & clamor, non sanguini sanguinisque guttis attribuat; Sed quod clamor iste intelligendus sit, quem Abel edidit, cum a fratre interficeretur, qui caedem ipsam comitatus est, antequam anima charum suum relinqueret domicilium, qui etiam post mortem adhuc sonet in auribus Dei. Verum nulla nos cogit ratio seu necessitas, cur a textu recedamus. Notetur enim caedes, quod non negamus, ea tamen significatio

non tollit alteram, quæ propria est: Synecdoche erit, partis pro toto, sanguine sumpto, pro omnibus illis, quæ passus est Abel, vulneribus, doloribus, cruore, morte, & similibus, sicut & ipse sanguis Christi connotat universum ambitum passionum & mortis, ut dicta scripturæ abunde testantur Eph. c. 1. 4. Col. 1. 14. I. Petr. 1. 19. Hebr. 9. 14. 1. Joh. 1. 7. &c.

§. 4. Id non negaverimus, esse h. l. Prosopopoeiam, quando sanguini tribuitur vox, loquela, & clamor. Sanguis enim effusus hominis occisi per se vocem non habet, imo nec organum, nec spiritum vocis, quo clamare possit, per hanc autem figuram rhetoricam multoties apud Autores tam sacros quam profanos res absentes, mutæ atque mortuæ loquentes introducuntur, uti quisque novit. Sed loqui eorum est, proprie dicendo, qui linguas habent: & clamare illorum, qui stentorea voce aerem replent, atque reboare faciunt.

§. 5. Atque hæc est (3.) Vox nempe *clamor*, quod dicitur in Hebræo **קִיָּצוּ** Clamantium, a rad. **קָצַע** clamare, vociferari: ubi, quid per numerum pluralem indicetur, Autores iterum variant. Cornelius a Lap., Piscator & alii, eoduntaxat referunt, quod in cæde ejus sanguis copiose effusus, e venis hinc inde erumpens, in varias partes diffilierit, atque ita quilibet rivulus atque guttula sanguinis ad Deum justum malorum vindicem clamaverit. Nec omnino absurde Chaldaeus, Rabbinus, aliique sentiunt, qui vocem sanguinum clamantium exponunt pluraliter de posteris Habelis, utpote in quo uno nequiter effuso totus oceanus liberorum ac nepotum, qui excitari ex eo poterat, nequius est effusus. B. Dannh. in hom. sacr. Idem in alio loco sic dicit: Humanus sanguis inter Microcosmi **κρημύλια** referendus est, vitæ thesaurus Creatori suo in oculis, qui si capellos vile excrementum, hujus multo magis guttas in numerato habet: temere effusus, clamat ad Cælum tot oribus, quot e sanguine disperso nepotes sperarentur. Multis autem una vocem emittentibus, oritur clamor, & cum quis concitatis spiritibus & vehementi motu vocem extollit, clamorem edidisse dicimus. Atque sic

Cla-

Clamitat ad Cœlum vox sanguinis, & Sodomorum.

Vox oppressorum, merces decemta laborum.

Nec aliter ad Deum vociferantur gemitus pauperum, afflictorum lachrymæ, fidelium quærelæ atque persecutorum lamentationes. Displicet quidem hæc expositio Cornelio a Lapide Comm. in Gen. IV. 10. sed rationis loco reddit, quod in quæstione est, *patet enim, agens, hoc non ad posteros, sed ad sanguinem Abelis, a Cain effusum, pertinere.* Quod autem Scriptura hoc loco sanguini vocem tribuit, eamque non tacite mussantem, sed clarissime clamantem, omnibus afflictis insignis consolationis pars & fundamentum est. Alias enim pii plerumque ita comparati sunt, ut, dum affliguntur ab improbis & occiduntur, velut oviculæ cum silentio, non aperientes ora sua, perferant omnia; verum sanguis illorum, etiam in lateribus effusus, latere non potest, quælibet gutta, uti jam dictum est, suum prodit sicarium, & alta voce divinam exposcit nemesis. confer Ambros. de Cain l. 2. c. 9, apud Cornel. a Lap. in Gen.

§. 6. In Græco est vocabulum *λαλῆν*, quod ex antecedentibus repetendum: Dicitur enim Sanguis Jesu Christi meliora loqui, quam sanguis Abel. Ergo & Abelis sanguis loquitur, Ergo & Abel jam defunctus, adhuc loquitur; At mortui omnibus loquendi destituti sunt organa, nec animas separatas a corporibus voces edere corporales, probat Augustinus quæst. Vet. & N. T. q. 68. nihilominus tamen Abel defunctus loquitur (1) Dum occasionem præbet & materiam loquendi. (2) Dum non voce, sed ratione loquitur, vocem spirituales edendo. (3) Symbolo & repræsentatione. (4) Nominis sui Etymologia. Licet enim per mortem corporalem defuncti cesset ejus naturalis loquela, non tamen laus aliorum de ipso: imo mors quando est, sancta & justa (qualis fuit Abelis) ex parte sui præbet occasionem de ea recte loquendi. Si quoque Sanguis illius loquebatur, etsi non ea, quæ sanguis Jesu Christi; Aliquo modo bene loquebatur sanguis Habelis, quia justum Dei judicium

dicium

dicium contra sui effusorem & justam vindictam peccatorum licet exigere, cum Deus ipse dixerit: Mihi vindicta, & ego retribuam Hebr. X, 10. Unde etiam Sancti Martyres in Apoc. VI. 10. inducuntur dicentes; Usque quo Domine? non judicas & non vindicas sanguinem nostrum? Melius tamen loquitur sanguis Christi, uti postea dicemus. (5) Loquitur denique modo quodam nobis incognito; vero tamen & reali.

§. 7. In Hebræis fontibus termini clamoris insinuantur. Terminus a quo est אֶרֶץ *terra*. Ubi phrasis illa, *de terra loqui*, item, *vox de terra*, observanda. Nam alias in scripturis metaphorica locutio est, ut Joh. 3. v. 31. legitur: Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur: ubi de terra loqui est carnaliter sapere. Sed non eodem modo dici posset, sanguinem Abelis de terra loqui, quia non ita vindictam exigebat, sicut terreni homines exigere solent, nempe ex cupiditate nocendi proximo, seu hosti. Sanguis Christi meliora loqui dicitur, quia de cælo loquitur, unde erat, & ita misericordiam & vitam gratiæ postulare etiam inimicis suis. Aliiter iterum accipitur Esa. 29. 4. ubi *vox de terra* Pythones dicitur, quia Pythones oracula reddebant ex demissa sub terræ spelunca. Nullum autem est dubium, quin ea pars terræ intelligatur, in qua sanguis innoxius effusus est. Locum autem, in quo occisus fuerit Abel, circa Damascum prope Hebron quidam fuisse perhibent, qui postmodum ex eo sic dictus, quod sit שֶׂם־רֵם *saccus sanguinis*; quia bibit & hausit sanguinem Abelis largiter effusum. Nonnulli per vocem אֶרֶץ terram cultam, per אֲרָץ incultam intelligunt, atque exinde probabiliter concludunt, quod Abel obruncatus fuerit a fratre in agro quodam culto, non in solitudine, aut in sylva, nec etiam in obscura valle sub rupibus montium. Quicquid autem ejus sit, nos neque de situ loci aut ejus certitudine litem movebimus, nec curiosius rem incertam investigabimus. Sufficiat nobis Scriptura, quæ generali vocabulo terræ locum istum describit.

§. 8.

§. 8. Terminus ad quem est Deus, dicit enim sanguinem clamare יְהוָה ad me: Deus scilicet, qui cum Caino loquebatur. An autem Deus Caino apparuerit, & hæc illi proprie atque ore tenus seu immediate dixerit, B. noster Lutherus in Comment. ad h. l. negat, sic scribens: *interrogatus de Abele, ubi sit, respondet, se nescire, ita adjungit ad homicidium etiam mendacium. Satis autem ea responsio arguit, hæc verba ab ipso Adamo, & non a maiestate Divina esse pronunciata: Putabat enim, quod patrem Adamum, tanquam hominem, lateret factum suum, de Divina Maiestate id non potuit cogitare, & paulo post: Itaque putat Cain, Patrem quidvis potius suspicaturam, quam quod eadem patrasset. Sed Spiritum Sanctum in Adamo non potuit fallere, itaque in persona Dei aperte eum coarguit, & dicit: quid fecisti, vox &c. Rursus in alio loco, paulo inferius, hanc addit rationem: Ideo autem a Domino dicit Moses esse dicta, quod Adam jam erat justificatus & donatus Spiritu S., quæ igitur secundum verbum Dei & ex Sp. S. dicit, recte Deus dixisse dicitur. Nos quidem non negamus, usitatum esse in scriptura, quod idem tribuatur causæ principali & instrumentali, & quod interdum conjungi videatur causa principalis ministeriali, & contra: Sæpius enim introducit Deus loquens, cum tamen verba fuerint alius vel Prophetæ, vel Angeli. Sic Es. VII. 10. locutus dicitur ipse Deus, cum tamen verba sint Prophetæ loquentis. Neque tamen litera nos cogit, ut ab ea recedamus. Augustino videtur Deus ipse Caino apparuisse, & locutus esse epist. 112. ad Paulinam. Dubium autem non est, quia tota S. Trinitas σσιωδῶς accepta, si terminus, ad quem preces tendebant, potissimum tamen Secunda inter personas divinas, ad quam clamor tendebat; Dominus ille est, qui est iudex tam vivorum, quam mortuorum, qui est censor rigidissimus in crudeles, & æquissimus in sui unius Numini devotos. Vocem sanguinis ille audivit, itidem ille intelligitur, qui Sauli persequenti fideles Ecclesiæ acclamabat de tribunali suo cœlesti: Saul, Saul! quid me persequeris? Act. IX. 4. Is enim*

B

enim

enim est Judex ille, & hoc illius officium, ut clamores, clamitates & persecutiones fidelium suorum, audiat & requirat, utpote qui est judex omnis carnis Gen. XVIII. 25.

§. 9. Secundo scopus, ad quem Apostolus collimat, duplex constituendus est: Alius enim est primarius & generalis, alius secundarius & specialis. Primarius, quem Apostolus in epistola ad Hebræos intendit. Secundarius (quoad hunc locum), quem intendit Spiritus Sanctus in Historia Habelis, a Mose conscripta, & hoc loco allegata. Generalis & primarius scopus Apostoli est, Hebræis commendare præstantiam N. T. præ V. T. eum in finem, ut studium pietatis in ipsis ardentius accendat, ut peccata & vitia fugiant atque deponant, nec non in stadio certaminis constituti, cum patientia currant, nec formident calamitates, pericula, persecutiones, aliasque castigationes subire, sed intrepido perferre animo. Præcedente versu 12. hortatus fuerat, ut manus remissas erigerent, sive animum revocarent suum, alacresque essent ad pugnandum sive certandum. v. 14. ad pacem & sanctimoniam, sine qua nemo Deum visurus esset. v. 15. dehortatus fuerat a contemptu gratiæ divinæ & discordia. v. 16. a scortatione & impietate, qualis fuerat Esavi, propterea rejecti. v. 17. Novum deinde argumentum v. 18. Novum deinde argumentum v. 18. subjunxit, quo priora confirmaret, desumptum a præstantia fœderis novi, præ veteri, quorum hoc intolerabile fuerit præsentibus: v. 18. 19. 20. 21. Istud vero meliore loco collocatum, utpote non ad montem in Eremo terribilem, tenebras fumentem, atque ignibus, tonitru, tubæque sonitu horribilem, sed in monte Zion, civitate Dei viventis, cœlesti Hierusalem, & congregatione millium Angelorum v. 22. Et Ecclesia primogenitorum, quorum nomina in cœlo scripta sint, Deo judice omnium, spiritibus perfectorum justorum.

§. 10. Tandem etiam a Mediatore excellentiam novi fœderis ostendit. Cum enim in præcedentibus ipsos ad vitæ sanctitatem admonuisset, subjungit jam, qualem nos in N. T. habeamus.

habeamus Mediatorem, quem præ ministro V. T. umbratico extollit, utpote qui non lege terreat, ut Moses, aut qui sanguine asperfusionis hircorum & vitulorum populum reconciliet apud Deum, ut Aaron, sed qui sit verissimus & misericordissimus, *ὁ μετριοπαθέων δυνάμεν*, qui pro omnibus peccatoribus totam implevit legem, atque suo proprio, sanctissimo, & divino sanguine homines redemit, atque cum Deo Patre reconciliavit, ut gloriæ cœlestis & gratiæ æternæ fieremus participes. Medium igitur, quo excellentiam novi fœderis probat, ut dictum, Mediator est, ipsiusque sanguis, quippe qui loquatur, & melius quidem, quam Habelis. Licet enim ille bene locutus esset, cum a summo Justitiæ diribitore debitam exigeret vindictam, nihilominus hic, cum pro nobis apud Deum intercedat, & non vindictam, sed misericordiam clamet, melius loquitur, atque sic ex præstantia intercedentis sanguinis clamantis inferre vult Apostolus, in Novo fœdere eminentiorem & efficacior, & majorem Dei erga nos gratiam, utpote pro quibus sanguis iste clamando intercedit: Et ex gratia majorem & arctiorem nostri obligationem esse ad officia præstanda. Hactenus autem ostendit excellentiam Sortis nostræ quoad locum, ad quem accessimus. vid. Pareus ad h. l.

§. II. Argumentum, quo tanquam medio ad hunc scopum suum collimat & contendit, posset esse tale: Quicumque sunt hæredes Testamenti, a præstantiore Mediatore facti, & meliore sanguine confirmati, quam erat sanguis Habelis clamans, illi multo magis obligati sunt ad sanctimoniam excolendam, & vitia fugienda, quam illi, quorum non tam præstans erat testamentum. Atqui Christiani sunt hæredes Testamenti novi, a præstantiore Mediatore Christo, & sanguine, melius sanguine Habelis clamante, conditi. Ergo multo magis obligati sunt ad sanctimoniam excolendam & vitia fugienda. Conclusio est scopus Paulinus. Major ipsa æquitate nititur. Quo major enim est gratia hæredi collata, & præstantior is, cujus beneficio testamentum conditum est, eo major est obligatio hæredis ad præstanda officia gratitudinis.

§. 12. Minor est hæc: Christiani sunt hæredes Testamenti novi, a præstantiore Mediatore, Christo, & sanguine melius sanguine Habelis clamante, conditi. Quod probatur ex jure filiationis Rom. 8. 17. Gal. 4. 7. Cum enim essemus filii iræ, sub servitute ac maledictione legis capti, Mediator hic noster N. T. sua intercessione nobis gratiam conciliavit, suoque merito cœlestem nobis gloriam acquisivit. Suo Sanguine, sua passione & morte nos liberavit, & per adoptionem spiritualemque regenerationem nos fecit filios Dei, atque bonorum, sive hæreditatis cœlestis, vitæque æternæ compotes reddidit; Suo sanguine, in ara crucis largissime pro nobis fuso, a sordibus peccatorum nos abluit, & pro nobis satisfecit, atque sic cœlestem nobis reparavit justitiam, donando insuper nobis Spiritum Sanctum, qui in cordibus nostris filialem accendat fiduciam, qua confisi, Deum, sanguine hoc filii sui reconciliatum, Patrem vocamus nostrum. Qui itaque meritum Christi Mediatoris N. T. sibi applicant, per ejus sanguinem a servitute liberi facti, regeniti, atque apud Deum reconciliati sunt, illi vere sunt filii Dei; Si autem filii, utique etiam hæredes, testante Apostolo cit. loc.

§. 13. Testamentum apud LXX. Interpretes dicitur *διαθήκη*, quam vocem Aquila & Symmachus, observante Hieronymo, reddiderunt per *συμβήκη*, ut magis conveniret Hebræo *ברית* a *ברא* percussit: Quoniam, ut Testamentum ratum sit, mors testatoris requiratur. Verum quia LXX. Interpretes *ברית* ubique verterunt *διαθήκη*, hos secuti Scriptores Novi Instrumenti, ita retinuerunt, ad denotandum fœdus. Sumitur autem vel univoce, vel analogice. Univoce, de suprema sententia voluntatis quoad ea, quæ quis post mortem suam fieri vult. Gal. 3. 15. Hebr. 9. 16. 7. Analogice vero pro sanctione, ordinatione, lege, seu conditione aut promissione rerum vel bonorum, alteri tribuendorum, vel ad quæ præstanda semetipsum aliquis obligat. Illo sensu sumitur Testamentum Novum, quatenus nimirum est pactio inter Deum & homines, qua

qua Deus confirmat hominibus, se futurum eis propitium, remissurum peccata, donaturum justitiam novam, Sp. Sanctum & vitam æternam per & propter Filii sui obedientiam, passionem & mortem: Vicissim homines vera fide hoc tantum beneficium accipiant, sibi que applicent. Hoc vero sensu sumitur V. T. quatenus est Dispositio Dei, qua felicitatem civilem, spiritualem & æternam promisit iis, qui legi latæ exacte satisfecerint. Dicitur alias fœdus primum Jerem. 31. 32. Hebr. 8. 7. 13. & c. 9. v. 1. 15. 8. Item fœdus Patrum Malach. 2. 10. Sanguis, quo fœdus hoc percussum est, erat sanguis hircorum & vitulorum, aliarumque bestiarum, in sacrificiis oblatus Gen. 15. 9. seqq. & hinc dictus etiam est sanguis fœderis Exod. 24. 8. id est sanguis animalium, quæ in sacrificium offerebantur. Signum hujus fœderis & organum erat circumcisio, Abrahamo & posteris imperata Gen. 17. v. 10. seqq. Rom. 4. 11. ut illa Deus suam confirmaret promissionem, se daturum esse ipsis terram Chanaan in possessionem perpetuam: Gen. 17. 8. & 10. Et semetipsum fore ipsorum Deum, gratia, & felicitate non solum civili, sed etiam æterna.

§. 14. Novum Testamentum alias fœdus perpetuum Esa. 61. 8. Jerem. 32. 40. Ezech. 16. 60. seqq. Item Fœdus secundum Hebr. 8. 7. quod est reconciliatio novi populi cum Deo, per Christum in carne jam exhibitum, dicitur fœdus illud, quod Deus iniit cum hominibus, quocumque tempore & loco viventibus, credentibus, in quo, propter filium suum, benedictionem, justitiam, remissionem peccatorum, vitam denique æternam promisit iis omnibus, qui meritum Christi, pro hominibus præstitum, vera fide apprehenderint, sibi que applicaverint. Conveniunt autem inter se fœdus novum & fœdus vetus (1) ratione causæ Efficientis, quia utriusque Autor Deus. Esa. 54. 1. 6. (2) ratione Harmoniæ, quia omnis scriptura unus est liber, utrius testamenti una catena atque unum omnium Prophetarum os. Luc. 1. 70. Hebr. 10. 7. (3) ratione scriptionis, dum utrumque in literas divino jussu & dictatu relatum est.

Discrepant tamen, (1) quia foedus vetus cum suis sacramentis ad unum tantum populum pertinuit, novum ad omnes populos spectat Eph. 2. 12. (2) quia illud variis ceremoniis atque sacrificiis Christum nascendum adumbrabat, hoc vero, teste Apostolo Heb. 7. 11. Christum jam vere exhibitum clare exhibet, (3) quia illud pecudum sanguine sancitum fuit, hoc vero morte & sanguine Christi, quo ipse mediante meruit gratiam Dei erga nos, justitiam, regenerationem, reconciliationem atque vitam æternam. Organum sunt verbum & Sacramenta, quibus vim meritumque sanguinis Christi nobis applicamus. Hæreditas est vita æterna.

§. 15. Ex dictis elucescit (1) Mediator Novi Fœderis, qui est Christus, non tantum secundum naturam humanam, ut Pontificii volunt, sed etiam secundum divinam naturam: Oportuit enim Mediatorem nostrum esse & Deum verum, ut summæ Dei justitiæ satisfacere, atque justam Dei iram adversus peccata perferre posset; & Hominem verum, qui idoneus esset, ut se in sacrificium pro hominibus peccatoribus offerret. Mediator autem is est, qui inter partes adversas & dissidentes sese interponit, ut easdem sibi invicem reconciliet. Gal. 3. 20. Pars igitur offensa erat Deus *ἁγιωδῶς* loquendo, sive tota Sacrosancta Trinitas, quæ justissima adversus peccata nostra æstabat ira: Pars vero offendens erat homo, sive totum genus humanum. Illa vi suæ justitiæ in profundissimam æternæ maledictionis nos condemnabat abyssum, unde nobis in omnes omnium æternitatum æternitates nulla speranda fuisset salus & liberatio; confer B. D. Dannh. Hodof. Phæn. XII. p. 1503. nisi benignissimus atque misericordissimus Deus nostram indolisset vicem, atque Mediatorem interposuisset, qui Justitiæ Dei pro peccatis nostris, & pro pœna peccatorum nostrorum, satisfaceret, atque hac ratione Deum nobis pacatum redderet, & remissionem peccatorum nobis impetraret, assumendo carnem, atque offerendo se totum in holocaustum, secundum omnes corporis partes, carnem, animam, sanguinem, lachrymas & aquam,

aquam, quæ a professo latere emanavit. Atque hoc modo placata rursus ira Dei cœlestem nobis gratiæ referavit januam, ita ut jam omnibus credentibus, meritumque hujus nostri Mediatoris sibi recte applicantibus, aperta sit & patula. Atque hic unicus novi fœderis Mediator est, nullos alios aut plures cum Pontificiis agnoscimus, qui contra scripturam in litanis suis insignem Mediatorum suorum farraginem conscribunt & invocant, quos improbamus, & simul crassum ipsorum errorem rejicimus, quando Mediatorem hunc Novi fœderis sua meditatione non nobis tantum, sed & sibi aliquid promeruisse falso adstruunt, quod nimirum Christus per humiliationem sive statum exinanitionis sibi corporis gloriam, sessionem ad dextram, & nominis sui exaltationem pepererit. Falsum enim hoc esse, patet (1) quia, quod est gratuitum, non possit esse meritorium: At vero Christo omne istud a Patre donatum, gratuitum est, teste epist. ad Phil. 2. 9. Ergo. (2) Quia scriptura ubique testatur, Christum non sibi, sed nobis, e cœlis descendisse, hominemque factum esse, passum, mortuum, suscitatum e mortuis, ingressum in cœlum, exaltatum ad dextram Dei &c. vid. Esa. 9. 6. Zach. 9. 9. Matt. 1. 21. & c. 20. 28. Luc. 2. 10. 11. Joh. 3. 16. & c. 17. 19. Rom. 4. 25. & c. 5. 8. & c. 8. 32. 1. Cor. 1. 30. 2. Cor. 8. 9. Gal. 4. 4. Hebr. 6. 20. &c. At, tot locis scripturæ contradicere, esset vim illi inferre, quod facere impium est atque temerarium.

§. 16. Vulgo autem distingui solet inter Mediatorem V. & N. T. ille dicitur fuisse Moses Gal. 3. 19. hic vero Christus. Sed nulla cogit necessitas, per Mediatorem allegato loco intelligere Moysen: Hoc certum est, istum proprie dici Mediatorem, qui interventu sui meriti partes adversas inter sese componit I. Tim. 2. 5. 6. Atqui hic est Christus, solus & unicus Mediator, tum respectu redemptionis, cum intercessionis, sicut unus est Deus. Ut hac ratione omnes fictitii & falsi Mediatores, Intercessores, Reconciliatores, periculorumque Avertuntatores, in totum excludantur.

§. 17.

§. 17. (II) *Sanguis Mediatoris*. *Sanguine enim & morte sanciantur & confirmantur Testamenta Gal. 3. vers. 15. nec sine morte Testatoris valent, rataque habentur Hebr. 9. v. 16. 17. Item foedera Hebr. 9. v. 18. 20. seq. Nam antiquitus foedera plerumque sanguine coiisse, historiarum rerumque memorabilium connotatores nobis scripto reliquerunt. Vid. Val. Max. I. 19. c. 2. Camerar. part. 1. horar. subc. p. 57. quare & Christi sanguine opus erat ad sanciendum & confirmandum foedus & testamentum novum. Est autem sanguis Mediatoris nostri (1) Verus, quem ex substantia B. Mariae Virginis in ὑπόστασιν suam assumpsit, ita ut ipsius pars necessaria & organon fuerit. (2) Purus & proprius, quem ex castissima virgine nullis, peccatorum sordibus inquinatum, aut infectum hausit, qui nec labem, nec putredinem vidit, qui nunquam ab ipso, nec in mortis quidem triduo, divisus, nec in terra residuus, vel in vasculis, sindonibus, aliisque thecis mansit: Contra Pontificiorum somnia, quibus adstruunt, fictitium suum Longinum sanguinem Christi in vase reservatum deportasse Mantuam, ubi hodierno quoque tempore in aede sacra B. Apostoli Andreae ostentetur. Praetereo, brevitatis gratia, omnia alia pontificiorum vascula, thecas & sindonas, quibus sanguinem Christi contineri falso asserunt, qualia sunt in Cœnobio Weingartensi, apud Venetos, Brugas; Flandriae, & alibi; Si enim omnis ille sanguis in unum aliquod vas colligeretur, facile appareret, plus sanguinis esse in terra, quam vel effusum olim, vel Christus resurgens sibi restitueret potuerit, & jam sane vacuus esset ab omni sanguine, si omnis, qui ostenditur, ejus verus & proprius sanguis esset. Iste sanguis Mediatoris nostri proprius est, qui pro totius mundi peccatis largiter effusus, & carni in gloriosa resurrectione restitutus, *νεῖρονα* loquitur, non is, qui residuus in sindonibus & vasculis monstratur. Hic ille sanguis Mediatoris nostri proprius est, quo Christus Summus Pontifex aspersus, introivit S. Sanctorum, quo pro omnibus, etiam in infidelitate perseverantibus, & actu damnatis, satisfecit, quo pro nobis*

bis

bis intercedit, quo pro nobis misericordiam **o**rat: *Volo, pater, ut illi mecum sint, quos mihi dedisti, quos proprio meo sanguine redemi, quos mihi desponsavi; Nolo autem, Pater Optime, ut unus illorum perditum eat, qui in me credit, qui fide amplectitur meritum sanguinis mei, qui me diligit.* (3) Pretiosissimus, quia filii Dei proprius Act. 20. 28. Deus enim acquisivit Ecclesiam sanguine suo proprio, *ὁ φθαρτοῖς, ἀλλὰ τιμὴ αἵματι*, incorruptibili igitur, per quem habemus remissionem peccatorum juxta divitias gratiæ suæ, item, caro pretio empti estis, redemptionem habetis per Christi sanguinem. (4) Fœderalis. Supra enim diximus antiquitus fœdera politica, item sacra V. Testamenti fere plerumque sanguine sancita esse; Quidni & fœdus spirituale, quod Christus in N. T. nobiscum iniit? maxime ille requirebatur, quod confirmari potest ab effectu & scopo, qui est remissio peccatorum, quippe quæ non fit citra sanguinem Hebr. 9. 22, sicut nec Pontifici V. T. sine sanguinis aspersione licuit introire S. Sanctorum Lev. 16, sed asperso prius sanguine septies se populumque sanctificare debuit, & secundum legem omnia fere sanguine mundata sint, nec sine sanguinis effusione fieret remissio, ita quoque homines N. T. non nisi sanguine Christi remissionem peccatorum, reconciliationem atque gratiam impetrant. Hinc enim Christi, Mediatoris nostri, sanguis dicitur sanguis testamenti Hebr. 10. 29. Sanguis aspersions Hebr. 12. 24. Sanguis purgatorius I. Joh. 1. 7.

§. 18. (III) *Sanguinis subiectum*: Est hic sanguis Dei sanguis Act. 20. 28. Deus enim in suam hypostasim humanam naturam, cujus est iste sanguis, recepit: Et receptæ omnia divina axiomata, adeoque & sanguini, communicavit, ita ut & receptus ille sanguis vere dici possit divinus, seu Dei sanguis: Contra falsam Nestorii aliorumque hæreticorum doctrinam, qui communicationem Idiomatum duarum naturarum in Christo, & consequenter ipsam unionem personalem negant. Horrendum Nestorio dictum esse videbatur, Deum natum esse ex muliere, seu Virginem Mariam esse *θεοτόκον*, item Deum esse passum, esse

esse mortuum, sanguinemque suum pro redemptione nostra effudisse: Arbitratur potius, dicendum esse, Virginem Mariam esse tantum *Ανθρώποτορον*, aut peperisse eam non Deum, sed hominem, peperisse saltem divinitatis instrumentum, unde sequebatur, nec fuisse etiam Christum Deum verum, sed *Ανθρώπον Θεοφόρον*, eo modo quo Sancti sunt *Θεοφόροι* propter Deum in ipsis gratiose habitantem: Ita nec Deum dicebat esse passum, nec fudisse sanguinem proprium, sed Christum hominem, in seculo natum. Adversarium habuit Nestorius Cyrillum Alexandrinum in Anathematismis suis; Alii alios. Nos Evangelici, ob indissolubilem unionis hypostaticæ nexum, firmiter statuimus, Deum verum, unigenitum Dei Patris filium ab æterno genitum, demum in tempore ex Maria Virgine natum esse, ut sit *Θεάνθρωπος*, simul Deus & simul homo, eundemque habito respectu communicationis Idiomaticum, Deum verum pro nobis passum, crucifixum, & mortuum esse, suoque proprio sanguine humanum genus redemisse. Sic enim coetus Apostolorum, Patrum consensus, omniumque Orthodoxorum numerus, unanimiter sentiunt, confer Luc. 1. 43. Joh. 20. 13. Act. 1. 15. c. 20. 28. Rom. 1. 3. 2. Cor. 2. 8. Hebr. 1. 3. Tam vere sanguis iste est Dei proprius sanguis, quam vere ipsi sua humana natura est propria; & quam vere Paulus in sua carne passus, tam vere, & sine omni tropo (ut cadat Zvinglii *ἀλλοίωσις*) Deus in sua carne passus, propriumque suum sanguinem pro nobis effudit.

§. 19. Hinc manat (IV.) *Sanguinis efficacia catholica*: Quæ tanta, ut non ad unum solum hominem, nec ad unum populum Israeliticum, sed ad omnes omnino homines, & ad universas gentes pertingat. Cum enim DEI potentia sit infinita, infinita igitur etiam sanguinis divini virtus erit. Sanguis hic, inquit Leo, Pontifex facile doctissimus, *tam potens est ad privilegium, tam dives ad pretium, ut si universas captivorum in Redemptorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.* Nos omnes fuimus etiam captivi non solum sub perpetua morte, sed

sed & maledicto legis peccata nostra indies auximus, non erat qui faceret bonum usque ad unum Psalm 14. 3. Verum ex utraque ista captivitate propter Christi meritum, ejusque sanguinis vim & efficaciam, sumus redempti. Pro omnibus hominibus, quotquot unquam vixerunt, & in posterum adhuc viaturi sunt, semetipsum obtulit in sacrificium, ita ut iterum habeamus expiationem peccati, placationem Numinis irati, & recuperationem boni amissi. Tanta sanguinis hujus vis est, ut peccatorum sordibus inquinatos abluat, & mundet 1. Joh. 2. 7. 1. Petr. 1. 2. Hoc purificantur omnia, ipsa interiora conscientiae cubilia. Penetrat ea, ac aspergendo perpurgat. Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencae aspersus inquinatis, sanctificat ad carnis purificationem: quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit, immaculatum DEO purgabit conscientiam nostram a mortuis operibus ad serviendum DEO viventi? Hebr. 9. 14. Sanguis hic sanctificat, lætificat, vivificat, recreat fessos, roborat infirmos, sanat ægros, animæ sedat sitim, pectora dura mollit, mitigat animos feroces. Hic sanguis est *Thūs fœtentium, reorum λύτρον, abyssus iniquitatum suffocatrix, renascendorum semen, agrorum balsamum, cordis duri triumphus, separatorum vinculum, sitientium potus, decus abominandorum, asylum afflictorum, sigillum dubitantium.* Si igitur tantæ sanguinis hujus sunt vires, si tanta illius est virtus, ut ad omnes & universos se extendat homines, qui sit igitur, ut non omnes illi, pro quibus Christus sanguine suo satisfecit, & quorum peccata expiavit, salventur? Dicimus hanc esse causam, quia infinita hominum multitudo, ex perversa cordis contumacia, meritum sanguinis Christi sibi non applicat, sed pedibus proculcat & averfatur. De qua Justissimus Judex tandem in die novissimo severam feret sententiam. Porro, cum DEUS sit sanctissimus, sanctissimus quoque erit Sanguis DEI: Sancivit enim N. T. & adhuc hodie nos in sacra Eucharistia sanctificat, adeo sanctus est, ut ne ulla labe illi inhæreat, nullo unquam peccato maculato vel maculando. conf. Rom. 3. 25. 1. Cor. 6. 11. 20. Eph. 1. 7. Col. 1. 14. Tit. 2. 14.

§. 20. Exinde patet (V.) *Sanguinis innocentia*. Fudit Christus, agnus occisus, suum sanguinem, sed nullum ipse peccatum admisit, cujus gratia sanguinem fundere cogeretur. 1. Petr. I. 19. c. II. 22. seqq. Sine crimine delictoque innocentissimus ab injustissimo Judice ad supplicium capitale condemnatus est. Alias peccatores, qui sunt & transgressores legum, seu malefici, jure meritoque plectuntur, poenas etiam debitas meritasque patienter sustinent; Christus autem nihil morte dignum ipse commisit, nullum scelus nullumque peccatum perpetravit, sed, summa erga nos tactus misericordia, sponte peccata nostra suscepit, & semetipsum mortis reum effecit, ita ut qui plane fuerat liber, seipsum obligatum reddiderit ad satisfaciendum summæ DEI patris Justitiæ, insons omnis poenæ fontem se fecerit acerbissimarum poenarum, mortis Dominus morti succubuit, idque ob factum promissum, non vero malum commissum. Optime B. Lutherus t. I. Isleb. p. 417. scribit: Des Herrn Christi Unschuld stehet für unser Schuld, denn ob er wohl mit Unschuld zum Todt verdammet wird, ist er dennoch für Gott schuldig nach dem Gesetze/nicht für seine Person/sondern für unsere Personen, Er stehet für Pilato, nicht als ein Sohn der Jungfrauen Maria, sondern als ein Ubelthäter, und dasselbe nicht für sich selbst, sondern für dich und mich: & paulo post: So ist nun Christus für sich selbst unschuldig, aber für uns ist Er schuldig, dann Er hat sich unser angenommen, unsere Schulden zu bezahlen. So saget aber das gemeine Sprichwort: Bürgen soll man würgen. Patet igitur, quam innocentissime Sanctissimus Christi sanguis a parte sui fuerit, quippe qui sine culpa vixerit & sine peccato, ne quicquam in se, quod vel nudam saltem speciem peccati, aut minimi tantum delicti formam ostenderet, habuerit, Hebr. 7. 26. Cujus innocentiae testes esse possunt Judas ipse, prodi or Marth. 27. 4. Uxor Pilati v. 19. Pilatus v. 24. Centurio & alii, v. 54. Herodes, ut colligitur ex Luc. 23. 15. alter latro v. 41. Res inanimatae, ut Sol, qui obscuratus est, petrae, quæ scissæ sunt, &c. Matth. 27. v. 45. 51. 52.

§. 21. Inde est (VI.) *Effusi & innocentis clamor*. Qui sine sua culpa vim & injuriam patientur, neque vindicare sese aut possunt, aut debent: Illi vindictam alicujus, sive DEI, sive, qui loco DEI est, Magistratus implorare solent; Idque fit *imploratione vel mōsto*, cum p̄, sine verbis aut voce, illata ipsis mala, vel ob potentiam adversariorum, vel ad fidei probationem, patienti perferunt animo, & cum silentio cuncta DEO, quippe quem nullum laeret facinus, & ad quem ob almam providentiæ suæ curam omnis omnium mortalium necessitas, tanquam aī communem omnium conditorem & Servatorem reipsa pertinet, permittunt. Is enim justam suorum causam cognoscit & agit 1. Reg. 8. 45. seqq. 2. Chron. 6. 35. 39. Psalm. 9. 5. Prov. 22. 15. & c. 23. 11. Esa. 40. 27. & 51. 22. Jerem. 50. 34. &c. & licet sapissime taceant ut oviculae, tamen DEUS ille, sine cujus voluntate nec unicus capris capillus (vile alias corporis excrementum) decidit, omnes injurias, afflictiones, persecutiones & oppressiones videt, audit & requirit. Atque ita nonnunquam in sacra Scriptura clamor per quandam metonymiam ponitur pro ipsa injuria, violentia, afflictione, persecutione & oppressione, quam quis in alium exercet. Esa. 5. 7. Ephes. 4. 11. Sic enim injusta bonorum alienorum usurpatio, interversio mercedis operariorum, constructio domus ex rapinis, libido seu Venus impura, peccata dicuntur clamantia, vid. Gen. 18. 20. c. 19. 11. 13. Jerem. 20. 16. Habac. 2. 11. Jac 5. 4. Duplex enim clamoris genus est, unum iniquitatis, nequitiae & malitiae, Gen. 18. v. 20. 21. Alterum oppressorum & afflictorum Psal. 16. 6. Nam contra tyrannos & oppressores innocentum geminus clamor ad DEUM adscendit, quando vel ipsa illorum iniquitas clamat pro vindicta, & deinde quando illi & afflicti pro sua clamant liberatione: atque adeo homini mortuo ejusque sanguini effuso tribuitur imploratio vindictae & loquela, quae tamen non aliter intelligenda est, quam quod sanguine seu morte sua vel DEUM tanquam Judicem iustissimum excitet ad vindictam, vel magistratum, qui vices DEI in his terris gerit, sollicitet, &

occasionem præbeat exercendi justitiam. Vel fit *imploratione reali, vel pbyfica seu verbali*, cum quis prolata voce aerem ferit, verbisque conceptis vindictam DEI exposcit, eumque rogat, ut injuriam severitate gravitateque compenſet, & mala ſibi illata pro meritis ulciſcatur: *Vel Oretenus*, coram Judice legitimo ſeu magiſtratu politico, reum accuſat vindictamque provocat, *vel per libellos ſupplices aut internuncios* poſtulat, ut debitas pœnas & ſupplicia ſumat ab illis, qui malitia eum affecerunt. Priori modo clamat ad DEUM effuſus Martyrum & Confefſorum ſanguis, quotidianæ afflictionum lachrymæ, acerbi pauperum gemitus, mors denique piorum nefaria, & illi, qui, ob Adverſariorum ſuorum potentiam, nemini niſi DEO cauſam ſuam permittere poſſunt. Poſteriori modo clamant fideles in mundo, qui ob fidei religionisque confeſſionem in exilio circumvagan- tur, qui ab impiis & hoſtibus ſuis affliguntur, atque ab invidis & malicioſis injurias patiuntur. Priori modo clamat ſanguis Abelicus a Caino, Nobæus a Saule, Nabothicus a Jezabele, Hebraeus ab Antiocho; Martyrillorum Bethlehemicorum ab Herode, aliorumque infinitorum a Tyrannis Cæſaribus ac Sangviſorba meretrice Babylonia dedicatus. Poſteriori modo clamat adhuc Eccleſia militans in terris adverſus tyrannidem Anti-Chriſti, potentiorum crudelitatem & perſecutorum malitiam. Clamare autem ad DEUM eſt opem & auxilium ejus poſtulare. Exod. 21. 23. Job. 39. 3. Pfalm. 18. 42. Pfalm. 47. 9.

§. 22. Sanguis autem Chriſti utroque modo clamavit (1) vindictam imploravit adverſus hoſtes ſuos acerrimos, peccatū nimirū, mortem, infernum, & Diabolum, qui Judæos & Ethnicos impulerunt, ut innocentiffimum Chriſtum ſumma vi & crudelitate, tanquam latronem peſſimum, nocturno tempore eum invadentes, cæperent, maxima afficerent ignominia, flagris cæſum crucifigerent, ejusque ſanguinem funderent: Quamobrem Chriſtus vindictam divinam imploravit adverſus iſtos ſuos & noſtros hoſtes ſpirituales, quam DEUS faciat, æternum iſtos delendo, vel damnando. (2) Precatus eſt DEUM, ut per & propter iſtum

istum suum sanguinem nos ab istis hostibus liberare, & in gratiam recipere velit, ut nostri misereatur, & in Adamo amissam spem gloriae coelestis ob vulnera sanguine suo proprio mactantis, rursus largiri velit. Quid factum? *Confugavit Sanctissimus Sanguis patris iram, deleto peccato, devicti sunt hostes, gloriose illos in triumpho duxit, ita ut jam non amplius illorum vis, fraus, atque furor nobis nocere possit: Per hujus sanguinis clamorem clamor accusatoris Diaboli sedatus est, ex filiis irae facti sumus filii gratiae, spes pristina recuperata, tota Sacrosancta Trinitas, per lapsum prius offensa, sanguine hoc rursus placata, reconciliata, & nobis consociata est, ita ut in miseriis & calamitatibus nostris iterum habeamus, ad quem confugere, cujus opem & auxilium implorare possimus, qui que nos ab omni malo & hostibus nostris, tam spiritualibus, quam corporalibus, liberare, queat.*

§. 23. Cum hoc ita fuso, & ita clamante, & vindictam exposcente sanguine Christi confertur sanguis & clamor sanguinis Habelici, diciturque fortius iste, quam hic sanguis clamare. Erat quidem Sanguis Christi *ei naturalis, innatus, & proprius*, quem ex B. Maria Virgine in conceptione Spiritus Sancti opera accepit, & in hypostasi suam assumpsit, *organon vitae necessarium*, per quod CHRISTUS suas vires naturales, velut alii homines, exeruit, quem deinde pro salute generis humani in horto oliveti, in praetorio Pilati, & ignominioso ligno crucis largissime profudit; Sed insuper *Sanguis purissimus*, quia nulla peccatorum labe infectus; *Sanctissimus*, quia divinus: *Pretiosissimus*, quia Filius DEI proprius: *Sanguis foederis*, seu Novi Testamenti *Math. 26. 28. Marc. 14. 24. Hebr. 10. 29.* quia Foedus DEI cum Ecclesia illius sanguine obsignatum & confirmatum est *Luc. 22. 20. I. Cor. 11. 25.* *Sanguis purgatorius*, quo purgamur a peccatis *1. Joh. 1. 9.* Et *meritorius*, per quem habemus remissionem, redemptionem, & reconciliationem. *Sanguis Mediatorius*, quo mediante salvamur. *Innocens*, innocenter a Juda proditus. *Accusatorius* adversus regnum Diaboli, vim mortis, peccati po-

teny

tentiam, atque tenebras inferni. *Clamosus*, invocans misericordiam pro hominibus, adeoque *Meliora loquens*, quam sanguis Habelis, Prophetarum, Martyrum, Apostolorum & Confessorum omnium, qui vindictam solum exposcebat. *Efficacissimus*, quia mundat ab omni peccato, delendo etiam maculas spiritus, & omnes omnino homines, sine ulla limitatione, idque propria vi & merito. *Satisfactorius*, qui etiam pro actu damnatis & in infidelitate perseverantibus satisfecit. Habelicus autem sanguis huic quidem longissime cedit, sed tamen est aliqua utriusque sanguinis comparatio. Habel enim fuit homo, protoplastorum filius, Ergo necesse est, illum etiam omnibus ad substantiam hominis requisitis & partibus, præsertim sanguine, naturaliter fuisse præditum, quem deinde, ab irato fratre crudeliter occisus, largiter effudit. Fuit sanguis illius (1) *Sanctus*, ob sanctitatem Messiae imputatam, & ex hac manentem vitæ Sanctimoniam, pietatem, fidei constantiam, reverentiam erga Deum, cui quotannis pingves gregis sui hædos vel agnos, opimas decimas, offerebat. (2) *Justus*, attestante Christo Matth. 23. 35. *Innocens*, innocentia causæ, quia sine culpa fusus (4) *Primi Martyris*, qui ob justitiam & fidei perseverantiam morte violenta occubuit. (5) *Propheticus*, Matth. 23. 30. 31. (6) *Sacerdotalis*, quia Sacerdotis erat, sacrificia offerentis. (7) *Typicus*, quia repræsentabat largissimam effusionem sanguinis Christi, a fratribus Judæis secundum carnem occidendi. (8) *Clamans* vindictam adversus fratrem Gen. 4. 10. (9) Adhuc loquens per fidem Hebr. II. 4. Mors enim illius non potuit omnem de ipso extinguere memoriam, uti ex citato loco probamus. Vivit Habel & adhuc loquitur, docendo nos, quomodo in patientia, justitia, fideique perseverantia DEO placere queamus. Longe melius tamen ubivis loquitur Sanguis Christi, quia flagitat misericordiam erga suos etiam effusores, imo & quærit excusationem peccatorum suorum. Luc. 23. 34. Melius namque & benignius est parcere, quam vindicare; melius est, duci misericordia atque miserabilem alicujus statum benignis aspicere oculis, quam severam expo-
lare

lare nemefia, & funditus aliquem perdere. Ratio autem hujus collationis hoc in loco inter utriusque sanguinem, quæ sit? quæritur. Quidam arbitrantur, hoc ideo factum esse, ad demonstrandam majorem novi foederis præ Veteri præstantiam, qua methodo etiam in antecedentibus Apostolus fuerat usus. Alii censent, Apostolum hic primum orbis denati, & primum orbis renati Sacerdotem & Martyrem annotare voluisse. Sunt, qui putant, eum hoc loco fata Ecclesiæ utriusque Foederis indicasse, quo pacto etiam in capite antecedente undecimo, vers. 36. seqq. longam seriem suppliciorum enarrat, simulque probat, quod dicitur:

Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine coepit,

Sanguine succrevit, Sanguine finis erit.

Nos cuilibet hac de re liberum relinquimus iudicium.

§. 24. Præfertur igitur efficacia Sanguinis Christi efficaciam sanguinis Abeliani; & efficacia clamantis istius sanguinis, efficaciam clamantis hujus. *Ratio prælationis* ex antecedentibus colligi haud difficulter poterit. Diximus enim, sanguinem Christi fuisse DEI sanguinem, sanguinem divina efficaciam præditum, qua præditum fuisse Habelis sanguinem, nemo dixerit, nisi qui putaverit Habelem fuisse hominem, DEO hypostaticè unitum: Diximus, quæ sit differentia inter utriusque sanguinem, tam ratione Excellentiam sive præstantiam, quam proprietatis, quædam etiam de Mediatore utriusque Foederis adjecimus. Et, si porro alia quædam annotavimus, Benevolus Lector facile hinc inde deprehendet, brevitatis gratia omnia repetere superfedemus.

§. 25. Sequitur hinc (1) animæ post mortem hominis immortalitas, DEIque cura erga homines: Quam animæ immortalitatem probamus (primo) ex clamore sanguinis. Si enim vox sanguinis Abelici clamat, Ergo Abel adhuc vivit, si vivit, utique secundum animam vivit, quæ ita condita est a DEO, ut semper vivat, etiam a corpore separata, & immortalis existat. Hoc pacto nobiliores Poëtæ permoti sunt, ut animam homi-

D

nis

nis particulam auræ divinæ dicerent, & nonnulli ex Hebrais vocem אַנְשׁוּלַנְא animæ, Gen. 2. 7. אַנְשׁוּלַנְא, quod cœlum significat, ideo derivatam esse volunt, quod anima hominis divinum quiddam sit, cœlitus profectum, atque adeo immortalis. Pertinet huc testimonii loco illud, quod extat Apoc. 6. 9. ubi Theologus vidisse scribit, animas mactatorum propter sermonem DEI, & propter testimonium, quod habeant, clamantes voce magna & dicentes: *Quousque ô, qui es Dominus Sanctus & verax, non vindicatur sanguinem nostrum &c.* At animas illas vivere, nemo dubitabit (Secundo) ex requisitione sanguinis. DEUS enim ipse Gen. 9. 5. expresse dicit, se sanguinem animarum requisiturum esse de manu omnis animantis. Quorum autem Deus sanguinem requirit, pro quibus post mortem corporalem adhuc curam agit, & quorum ipse Deus Deus est, illi, dum moriuntur, non omnino moriuntur, sed vivunt Deo, & transeunt a morte ad vitam, quia Deus non mortuorum, sed viventium Deus est Marc. 12. 26. Luc. 20. 38. nec anima, licet corpus occidatur, occidi possit Matth. 10. 28. quod autem non enecari potest, sive quodcunque vivens non enecabile, illud immortale est, & perpetuo vivit. Deinde etiam cura DEI pro suis ex hac ipsa historia aperte demonstratur. *Nam si nullus esset, inquit B. Luth. ad hunc loc., qui curam nostri haberet post hanc vitam, Habel occisus non esset requisitus. sed DEUS requirit Habel sublatum ex hac vita, non vult ejus oblivisci, retinet memoriam ejus, quaerit, ubi sit? ergo concludit, DEUS non est mortuorum DEUS, hoc est, Ergo mortui vivunt, & habent DEUM curantem & salvantem eos in alia vita, quam hac corporalis est, in qua sancti affliguntur. & paulo post: Quid igitur dubitabimus? quin DEUS in corde suo ponderet & numeret afflictiones suorum? quin lacrymas nostras mensuret, easque perscribat in Adamantinas tabulas, quas nulla ratione delere poterunt hostes Ecclesie &c.* haecenus Luth.

§. 26. Ex jam dictis (II.) constat, falsam illorum esse sententiam, qui hanc animæ immortalitatem negarunt, vel adhuc negant, ut sunt Sadducei, Epicuræi, Photiniani & alii, qui asserunt,

runt, animam hominis post mortem cum corpore in nihilum redigi, & perire, atque adeo nullam aliam sperant vitam, sed sibi ipsis stolide persuadent, mortem ultimam lineam rerum esse; quam sententiam ex hoc ipso loco & supra allatis scripturæ testimoniis refutamur. Rejicimus quoque illorum sententiam, qui animas a corporibus separatas dormire, & cum corporibus excitatum iri somniant: Nam si animæ post mortem dormirent. Habel non clamasset, nec opus fuisset cura DEI. Refutantur etiam exinde hodierni Weigeliani cum Pontificiis, quando pios V. T. ante Christum mortuos in limbo, nescio quo, detentos fuisse nugantur. Sic enim Dux gregis ipse caper M. Valent. Weigelius, pastor quondam Tschopenensis in postillari explic. part. 1. p. 20. Abraham, David, und andere haben Christum nur im Geist gesehen, und dieweil sie vor seiner leiblichen Geburth gestorben, haben sie müssen der Erlösung durch Christum in jener Welt warten. & part. 3. p. 73. Vor Johanne dem Täufer hat nie kein Mensch aus der Ehe gebohren, in dem Himmel können kommen, biß auf die Zeit der Erlösung, da durch den Todt Christi der Vorhang in dem Heyligen zerreiß, und das Paradeiß eröffnet worden. At si Habel (& alii V. T. Patres) post mortem in tali aliquo fictitio delituisse limbo, ubi sine tædio atque molestia tempus suum transegissent, quare Scriptura diceret, eum clamasse, vindictamque petiisse? & quid opus fuisset, ut DEUS sanguinem illius requireret? Patet itaque exinde opinionem hanc de limbo patrum in Sacra Scriptura nullum habere fundamentum. Videatur D. Gerh. tract. de morte, §. 172. & seq. Quod Judæi ex hoc loco de luctu animæ septendio vel annuo somniant, & num animæ a corporibus separatæ notitiam habeant eorum, quæ in terra geruntur, brevitatis gratia hic omittimus.

§. 27. (III.) Exinde etiam severa lege ad mutuam erga proximum admonemur charitatem, mansuetudinem, & humilitatem, ne velut Caini, fratres, amicos & proximos nostros odio prosequamur, injuriis afficiamus, multo minus lædamus,

vel eos occidamus. Sed, instar Abelis, proximos licet nobis iratos diligamus, nunquam enim Habelem, quamvis sapius injuriis laceffitum, fratri oblatrasse legimus, sed eum semper fuisse patientem, mitem & humilem; ita & nos intentata nobis mala patienti feramus animo, benedicamus maledicentibus nobis, beneficiamus illis, qui nos odio habent, oremus pro illis, qui nos affligunt & persequuntur. Hoc enim ipsius Christi monitum est Matth. 5. 44. Luc. 6. 27. qui & ipse suo proprio exemplo satis abunde ostendit, quomodo vitam nostram in hoc superbo seculo recte debeamus instituere. Hunc quantum possumus imitemur, ejus praecepta sequamur, discamus ab ipso humilitatem, mansuetudinem & charitatem Matth. 11. 29. & in calamitatibus constituti patientiam, ita ut quicquid etiam patimur, illud innocentes patiamur. Imitemur Habelem in vita, in fide & in fine sive morte: Sic nec DEUS sua gratia nobis deerit, sed pari modo pro nobis curam geret, non in hac tantum, sed & post mortem in altera demum vita feliciore & longe meliore.

§. 28. Caveamus autem (IV.) nobis a superbis, ira, hypocrisis, atque caede, quibus vitiis Cain fuerat deditus. Cum enim elato animo fratrem contemptum haberet, eundemque tanquam minorem & longe viliozem sperneret, & dominium quod jure primogenituræ in ipsum habebat, severius exerce-
ret: Videret autem sacrificium suum neglectum, fratris vero acceptum esse, fratrem diligere, se respici, fratrem declarari justum, se reprehendi; pertinax exorta est ira, quæ ad exitium usque sæviit, & dura, quæ precibus nullis flecti potuit. Haud enim quiescere potuit Cain, donec conceptum scelus opere ipso compleret, nullæ preces, implorationes aut deprecationes durissimum illius mitigare potuerunt animum, sed sine misericordiæ sensu fratrem jugulavit. Et ne videretur talis, qualis tamen revera esset, impius facricida, pessimam Hypocrisios superinduxit larvam, quam DEUS ipsi postmodum detraxit, maledicendo ei. Hæc, inquam, vitia nos fugiamus, eradicemus
ante

ante omnia superbiam ex cordibus nostris, tanquam scaturiginem præcipuorum malorum & originem varii lapsus, (Superbia enim ante lapsum vulgo dicitur.) Ponamus itam, pestem animæ nostræ, relinquamus tetram hypocriseos larvam, ne alia ore proferamus, alia in pectore cogitemus. Abstineamus a cædibus, manus puras habeamus a sanguine justorum hominum. Omnes enim, quotquot propter bonum patiuntur afflictiones, Habeles sunt vid. Corn. a Lap. Com. ad Gen. IV. 10. Quorum sanguinem, si profuderimus, DEUS requiret, quos si affixerimus & injuriis affecerimus, Dominus, qui curam pro illis gerit, vindicabit, nisi veram agamus pœnitentiam, igitur ne cum Caino pereamus, si tale quippiam ex imbecillitate carnis nostræ deliquerimus, debitam agamus pœnitentiam, nec cum Caino desperemus, aut dicamus, majorem esse iniquitatem nostram, quam ut remittatur, sed vera fide credamus, longe majorem Dei misericordiam esse, quam delicta nostra. *Mensis Cain*, inquit Lyranus ex Augustino, *Major est DEI misericordia, quam omnium hominum miseria.*

§. 29. Denique (V.) insignis ista piorum consolatio h. l. nobis proponitur, quando sanguini tribuitur vox & clamor. Hinc enim certo concludimus, quod, quicquid in toto terrarum orbe improbe ab injustis ac reprobis adversus justos & infontes præsumitur, omnis ista malitia & injustitia ad Deum judicem & ultorem omnium pro vindicta clamet. Præsertim, quando pii & fideles hujus mundi, qui in curam providentiæ DEI sunt adscripti, injuste affliguntur. Sicut enim sanguis Habelis ad Dominum clamabat, sic vociferantur ad Deum omnia, quæ pii hoc in seculo patiuntur. Persecutio fidelium, cui operam suam Paulus ante conversionem impendebat Act. c. 8. 3. & c. 9. 1. 2. clamabat hac ratione ad Christum in cælos, quia ad illum pertinet, quicquid fidelibus ipsius accidit in hoc mundo sive beneficiis afficiantur, sive injuriis lædantur & occidantur. Ideo & Saulo cœlitus acclamabat dicens: Saule, Saule, quid me persequeris. Sumus enim Domini, sive vivamus, sive moriamur.

moriamur

moriamur, illique vivimus, illi occidimur & morimur. B. Luthi,
 Enarr. in Gen. f. 83, sic scribit: *Est igitur textus plenus conso-*
lacione contra homicidas & hostes Ecclesie. Docet enim nos, quod
afflictiones, sanguines & mortes nostra, repleant cœlum & terram
clamoribus. & paulo inferius: Scribuntur autem hæc, ut videa-
mus, DEUM nostrum esse misericordem, & diligere Sanctos suos,
eosque curare & requirere, contra autem homicidas irasci, eos
odisse & punire velle. Pertinet huc ipsius Christi testimonia
 Matt. 5. 10. seq. ubi beatos illos prædicat, qui ad improbis mul-
 ta patiuntur mala, qui ab hostibus ob justitiam persequuntur,
 contumeliis lacerantur, diffamantur, falso accusantur atque af-
 fliguntur, aut qui cum Sanctis illis Hebr. II. 36. Ludibria &
 verbera patiuntur, insuper & vincula & carceres, qui lapidan-
 tur, dissecantur, igneque comburuntur. Illis enim omnibus
 promittit benignissimus noster Salvator nobile præmium & cer-
 tam retributionem in cœlesti tandem brabeuterio. Lætetur
 itaque in afflictionibus & persecutionibus, gaudeamus in vin-
 culis & carceribus, feriant sæviantque Tyranni, minentur ro-
 gos rotasque, acuant gladios ferrasque, depromant omnem
 tormentorum suppellectilem, nos non curabimus, sed Domi-
 nus curabit, nos non vindicabimus, sed Dominus vindicabit,
 Dominus requiret, Dominus pro afflictionibus largam dabit re-
 tributionem, pro hac vita mortali dabit meliorem & immor-
 talem, pro lachrymis, rore cœlestis gratiæ irrigabit, pro vin-
 culis, dabit Sanctorum amplexus, pro tristitia lætitiã, pro
 flagris refrigerium, pro exilio cœlesti domicilium, pro mise-
 riis æternas ferias, pro calamitatibus nunquam desituram
 beatitudinem, ad quam omnes & singuli
 devote aspiramus.

F I N I S.

